

В. Д. Трофімов

ДВА ФРАГМЕНТИ ВІЗАНТИЙСЬКОЇ МОЗАЇКИ

Рецензія на книги:

«Византийская мозаика»: Сборник публичных лекций Эллино-византийского лектория при Свято-Пантелеимоновском храме / Ред. проф. С. Б. Сорочан; сост. А. Н. Домановский. – Выпуск 2. – Харьков: Майдан, 2014. – 244 с. (Нартекс. Byzantina Ukrainensia. Supplementum 2)

«Византийская мозаика»: Сборник публичных лекций Эллино-византийского лектория при Свято-Пантелеимоновском храме / Ред. проф. С. Б. Сорочан; сост. А. Н. Домановский. – Харьков: Майдан, 2013. – 232 с. (Нартекс. Byzantina Ukrainensia. Supplementum 1)

Сьогодні історія Візантії викликає зацікавлення не лише спеціалістів з історії, але й широкої громадськості. Осмислення історії України, її стосунків із сусідніми державами підводить до необхідності зрозуміти витоки української культури та ідентичності, які, безперечно, мають і візантійські джерела. Тож важливими стають проекти, спрямовані на популяризацію та усвідомлення візантійської спадщини в Україні. Невипадково одним із центрів такої діяльності є Харків, традиції візантиністики у якому сягають XIX століття.

Два збірники «Византийская мозаика» містять лекції, прочитані у 2012–2014 роках на зборах Еллино-візантійського лекторія. Лекторій є наслідком співпраці катедри історії стародавнього світу та середніх віків Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та Свято-Пантелеймонівського храму м. Харкова. До участі в проекті була залучена низка фахівців з історії Візантії і суміжних тем. Особлива увага у лекціях приділялася християнству та історії середньовічного Херсона-Херсонеса, зв'язкам Візантії зі Східною Європою.

Редактором збірників є доктор історичних наук, професор Сергій Борисович Сорочан, а упорядником – кандидат історичних наук, доцент Андрій Миколайович Домановський. Збірники було видано як додаток до харківського візантинознавчого часопису «Нартекс. Byzantina Ukrainensia».

Перший збірник охоплює лекції, прочитані у 2012–2013 роках та присвячені таким різноманітним темам, як візантійська спадщина в сучасному світі, гностицизм, християнське мистецтво, візантійське ставлення до смерті, торгівля кульговими предметами у Візантії, життя св. Григорія Богослова, поховальний обряд мешканців середньовічного Херсона-Херсонеса та святоотецьке богослов'я.

Можна виділити лекцію С. Б. Сорочана «Смерть в Візантії». Використовуючи значний обсяг різноманітних джерел, Сергій Борисович Сорочан розкрив панораму внутрішнього життя візантійців, їхніх стосунків із таким важливим для людства явищем смерті. У лекції підкреслюється характерний християнський підхід жителів Візантії до смерті, яка вважається не безповоротним лихом, а вступом до нового життя.

Другий збірник містить лекції 2013–2014 років з християнської архітектури, спадщини С. С. Аверинцева, літургики, сакрального й поховального мистецтва, історії розповсюдження християнства, етики гностиків.

Серед інших можна відзначити лекцію А. А. Роменського «Константин Великий – Хлодвиг – Владимир Святославич: парадигми воспринятия крещения в раннем средневековье». Автор наголосив на загальних поведінкових стереотипах, характерних для сприйняття християнства владною елітою раннього середньовіччя. У лекції розкрита суперечлива єдність політичних та релігійних мотивів у акті хрещення правителя.

Значна частина лекцій має антропологічний характер, розкриває візантійський світ через світогляд самих візантійців. Такий підхід дозволяє краще зрозуміти людину середньовіччя, окреслити відмінне та спільне між внутрішнім життям людей сучасності й давнини. Тематика також є значною мірою міждисциплінарною, заторкнуті не лише історичні, але й культурологічні, мистецтво- та релігієзнавчі, богословські питання.

Що стосується форми збірника, то слід зазначити, що порівняно з науковою монографією, збірник є формою більш відповідною для сучасної культури в ситуації постмодернізму. Замість послідовності й чіткої структурованості маємо огляди різних питань, чия тематична єдність обмежується лише сферою візантиністики. Наявне також розмаїття поглядів та підходів. Поза тим, що це може трохи утруднити засвоєння для недосвідчених читачів, така форма робить виклад стереоскопічним, подає широку панораму історії та культури Візантії. Можна, отже, визнати слушним за-

уваження укладача збірок Андрія Домановського, що «Византийская мозаика» є суголосністю, симфонією різних точок зору.

З упевненістю можна сказати, що збірники є гарним джерелом для тих, хто хотів би дізнатися більше про Візантію і не втратити при цьому ні популярності викладу, ні якості запропонованої інформації. Представлені у них тексти розглядають візантиністичні питання на вельми високому рівні. Приємним відкриттям для читачів також буде зручна форма розповсюдження: збірники є вільно доступними в інтернеті.

Разом з тим, можна відзначити деяку недопредставленість економічної та соціально-політичної тематики на користь релігійного та культурологічного аспекту. Тим не менш, відзначена риса не знижує загального високого рівня видання, а представляє один із можливих напрямків розвитку.

Підсумовуючи сказане, можемо дійти висновку, що збірники «Византийская мозаика» стануть у пригоді як історикам, так і дослідникам мистецтва, релігії, філософії, богословам та культурологам. Корисними вони будуть і для аматорів історії, студентів, усіх, кого цікавлять витоки сучасної східноєвропейської культури. «Византийская мозаика» є вдалим продовженням потужної традиції візантиністики, що склалася у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна.